

1011

SZÉKELY-UDVARHELY

1848-AS FÜGGETLENSÉGI POLITIKAI SZÉKELY UJSÁG

AZ „ELSŐ SZÉKELY HÁZI-IPARI ORSZÁGOS SZÖVETKEZET” ÉS TÖBB EGYESÜLET HIVATALOS KÖZLÖNYE

Megjelen hetenkint kétszer: csütörtökön és vasárnap.
ELŐFIZETÉSI ÁRA: egész évre 10 K, félévre 5 K, negyedévre 2 K 50 fillér. Külföldre egész évre 12 K. Közsegek, közszéki előjárók, papok és gazdasági egyetl tagok egész évre 8 K, tanítók, közszéki és körjegyzők szintén egész évre 7 koronáért kapják. Helyközi telefon 15. sz. egy példány ára 10 fillér.

FELELŐS SZERKESZTŐ:
BETEGHPÁL
LAPTULAJDONOS.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: Székelyudvarhely, Kossuth-utca 31. szám, hova a kéziratok, hirdetések és előfizetések küldendők. — Kéziratokat vissza nem adunk. Hivatalos hirdetések 100 szög minden szöveg 6 fillér, azon felül 4 fillér, magán hirdetések négyzet cm. 8 fillér, többzori közlésnél 6 fillér. Nyílt-tér so. a. i. K. Díjak előre fizetendők. — M. kir. postatakarékpénztári csekk- és klíring 10,489. szám

Harc a választójogért.

Irta: Dr Bognár Oszkár.

Feszült érdeklődéssel várja a közvélemény az összeülő parlamenti munkájának eredményét. A helyzet úgy festett, hogy a legerősebb összeütközés a kormány és ellenzék között a véderővita és a katona terhek tárgyalásánál lesz, de a legutolsó történetek arra engednek következtetni, hogy semmivel sem lesz kisebb erejű a mérkőzés a választójog tárgyalásánál, a melynek megoldására a mostani parlament van hivatva.

Hatalmas, nagy erkölcsi súlytal bíró szervezet alakult a közelmúltban az általános szavazati jog érdekében: a Választójog Országos Szövetsége, a mely célul tűzte ki a fáradságot nem ismerő, lankadatlan agitációt a radikális választói jog megalkotásáért. Az alapítók között ott találjuk a szellemi élet vezéreit, jeleseit: kiváló politikusokat — pártkülönbség nélkül — jeles írókat, a legnagyobb lapok szerkesztőit, magasrangú hivatalnokokat, tudósokat, egyetemi tanárokat stb, a kik a tudás erejével, a szellemi hatalom felsőbb-ségével követelik egyértelműen: az általános, egyenlő és titkos választói jogot. Élükön, mint vezér, báró Bánffy Dezső áll.

A Választójog Országos Szövetsége a napokban gyűlést tartott Szatmáron, a mely a kis városkát, mondhatni a szellemi élet központjává tette. Itt báró Bánffy Dezső oly kijelentéseket tett a radikális választói jog mellett, melyek méltán keltettek a politikai körökben nagy feltűnést és visszhangot. Ha valaki, úgy Bánffy az, a ki hivatva van a mai választási rendszer kritizálására és elbírálására. Magyarország volt miniszterelnöke és belügyminisztere, a ki maga is végig csinált egy oly választást, mely eklatáns bizonyíték volt arra, hogy a mai rendszer mellett tisztán a kormány jóakarától és lelkiismeretétől függ, hogy milyen ellenzék jusson be a parlamentbe.

A választási törvények megalkotása óta (1848: V. és 1874. XXXIII. t.-c.) — ugymond Bánffy — új társadalmi és foglalkozási kategóriák születtek, a nélkül, hogy róluk a törvényhozás tudomást vett volna. A kormány még ma is, — a mikor már a radikális választói jog törvénybe iktatása halaszthatatlan, — csak toldozgatni-foltozgatni akar, a mi nem ér semmit. A választói jog — így folytatja, — csak tit-

kos lehet, mert csak ez képes a visszaéléseket megszüntetni. Ma úgy áll a dolog, hogy igen kevesen vannak Magyarországon, a kik politikai meggyőződésüket szabadon követhetik. Az általános, egyenlő és titkos választói jog az egyedüli a mely „a nemzetet az agrár-feudalizmus jármából át tudja vinni a polgári megerősödés útjára.”

Tartalmas, súlyos kijelentések ezért, mintha új lenne, mit mond de mivel Bánffy mondja. Az ő szavát nemcsak a magyar politikai körök, a király és trónörökös is tudomásul veszik és mint egyenességről, őszinteségeről hiteles tanácsosok szavát — meg is szívelelik. Bánffy közéleti szereplését örömmel szemlélhetjük. Az utóbbi években oly politikát követ, mely igazán megtalálta az utat a magyar nemzet szívéhez. Az első magyar államférfiu, ki a kormányelnökség, miniszterség után ellenzékbe ment. Azóta ott látjuk minden komoly nemzeti küzdelemben az első sorokban és halljuk szavát minden válságos időben.

A sajtóban igen megoszlottak a vélemények Bánffy állásfoglalása tekintetében. Míg egyik rész örömmel üdvözölte a radikális álláspont miatt, a másik rész a generális választójogtól a magyar nemzeti szupremáciát félti. Balga félelem, a mely éppen Bánffytól, a legsovénabb magyar politikustól félti a magyar hegemóniát.

Az aggályok az „általános” kifejezéstől ijedtek meg annyira. Ez egy oly kifejezés, a mely magyarázatra szorul. Mint sok más kifejezést, nem szabad ezt sem a legszorosabb értelemben használni, hanem azt kell érteni alatta, a mit ez alatt érteni szoktak, a minthogy cum grano salis értelmezzük a: minden ember, minden hazafi, minden magyar, az egész világ stb. kifejezéseket. Általános szavazati jog a kifejezés legszélesebb értelmében az lenne, hogy bizonyos kor után, már az emberi minőségénél fogva mindenkiszavazati joggal bírna. De vajjon ki akarna szavazati jogot adni: a fegyencnek, az erkölcsi defektusban szenvedőnek, a csőd, gondnokság alatt állónak, a katonának, a koldusnak, az országban tartózkodó, itt élő külföldinek? De tovább megyünk. Ki tudná jó kezekben azt a vezetést, a mely minden kondásnak, béreslegénynek, irni-olvasni nem tudó, napszámosnak stb. szava-

zati jogot adna? Correctivumok nélkül ma választójogot elképzelni nem lehet. Kellékül mindenestre megkivántatik az, hogy a szavazó az államról, a közzről, a közérdekről valami minimális fogalommal birjon, sőt a népnevelése érdekében az alsóbb osztály egy részére még politikai képesség híján is kiterjesztendő, hogy a népben a közügyek iránti érdeklődés felbredjen, és a közügyek vezetésével megismerkedjék. Az ily értelemben vett általános szavazat azután kiterjesztendő a nőkre, mint a férfiakra.

A magyar szupremáciát félteni, a mit a nemzet ezer év alatt megtartott, — nevetséges. A magyar nemzet ezt nem mesterkedéseknek, hanem benső, államalkotó erejének köszönheti. Az a vád sem állhat meg, hogy azt a jogot, a mit Bánffy a nemzetiségeknek egyik kezével adni akar, a másikkal elveszi a kerületek beosztása révén. A kerületek észszerű beosztása csak a magyarság sérelmét szünteti meg, mert rengeteg azoknak a kerületeknek a száma, a hol 120—140 oláh, szász szavazó kap oly képviselőt, míg szintiszta, magyar kerületekben csak 4—10,000 magyar szavazót érdekesítenek erre.

A Választójog Országos Szövetsége egyszersmind követésre méltó példa az egészséges pártalakulásra is. Örömmel kell üdvözölnünk azt a tényt, hogy tagjai közt a legkülönbözőbb párti politikusok csoportosulnak eszmék alapján. Ugylátszik nálunk is el fog érkezni a közel jövőben az az idő, a mikor a képviselők nem a pártfegyelem által lenyűgözve csoportosulnak, hanem ad hoc, meggyőződésük szerint, eszméiket követve.

Kamarai közgyűlés.

A marosvásárhelyi keresk. és iparkamara 1910. szept. 23-án d. u. tartotta meg őszi rendes közgyűlését. A gyűlésen Tauszik B. Hugó kir. tanácsos elnökölt.

Az elnöki előterjesztések után örvendetesen tudomásul vétetett, hogy a honvédség lábbeli szükségletéből a székelyföldi kisiparosok alkalmi és állandó jellegű szövetkezetei (összesen 7 csoport) 2070 pár bakancs és 1000 pár könnyű cipő készítésével bizattak meg. A székely kisiparosok általában kitünő munkát szállítanak, amiért még nagyobb arányú támogatásuk volna kívánatos. Ezután szászrégen város vásárvám és piaci helypénz díjszabása került tárgyalás alá. S minthogy az a helyi

viszonyoknak és úgy a vásárosok, mint a város érdekeinek megfelelő, jóváhagyása véleményeztetett. A kereskedelmi miniszter által a kamara kerület kisiparésai részére engedélyezett 600 koronás külföldi tanulmányuti ösztöndíjra a pályázat kiíratott. Az 1908. évi XII. t.-c. VI. cikkének utolsó bekezdése értelmében a vámeljárásról készített és a kamarának megküldött törvényjavaslat tervezet tanulmányozás és javaslat-tétel végett kiadatott egy szakbizottságnak.

Örvendetes tudomásul vette a közgyűlés, hogy a Goldberger-féle alapítvány egyik 300 koronás segélyt a kereskedelmi miniszter Virágh Bálint székelyudvarhelyi takács özevegének adományozta. A mezőgazdasági termékek hamisításának tilalmáról szóló 1895. XLVI. t.-cikk. revíziójához a legszélesebb körű adatgyűjtést és ahhoz képest javaslat készítését határozta el folytatólag a közgyűlés.

Tudomásul vette, hogy a kamara székház építésére a pályázat kiíratott és az ezzel kapcsolatos teendők foganatosítása iránt intézkedett.

Hasonlóképpen tudomásul vette, hogy a nyár folyamán a kamara 199 székely fiut helyezett ipari pályákra. És pedig 37-et Csikmegyéből, 63-at Háromszék megyéből 43-at, Udvarhelyvármegyéből 29-et, Tordaranyosmegyéből 20-at, Brassóból 5-öt és Kisküküllőmegyéből 2-öt. Elismerését fejezte ki ezért az elhezénél segédkező székely tanítóságnak, valamint Székely Ferenc felmérési felügyelőnek, Zágáni Gábor kir. körjegyzőnek, Borszéký Soma ny. minisztr. oszt. tanácsosnak, kik egyenkint a Debrecenbe, Nagyszebenbe és Budapestre helyezett székely fiukat felügyelik és gondozzák. Nemkülönb. László Gyula másodtitkárnak is, aki másfél évtized óta vezeti az ügyet.

A kamara 1911 évi költségvetése 36965 K bevétel, 36842 K kiadás és 123 K maradvánnyal állapított meg. Az 1909. évi közgazdasági viszonyairól szóló kamarai jelentés kinyomatása és szétküldése elrendeltetett. A kamarai titkároknak aug. 5. és 6-án Kassán tartott értekezlete határozatáról tett ezuton jelentést Sz. Szakáts Péter titkár, mit a közgyűlés azzal vette tudomásul, hogy a tárgyalt kérdésekkel annak idején a maga részéről is foglalkozni kíván. Jelentés tétetett a felsősófalvi égettek támogatásáról. Eszerint az érdekeltek 79 drb szövöszeket, 10 drb női varrógépet és különböző fa- és vasipari szerszámokat kaptak. A Mezősámsond község által kérelmezett 4 barom, három napos vásár megadását a közgyűlés nem véleményezte, valamint Csikszeredinak egy második heti vásár engedélyezéséért sem.

Allást foglalt a közgyűlés a rabipar versenye ellen és elhatározta, hogy e tárgyban tüzetes indoklással felterjesztést intéz a kereskedelmi kormányhoz s annak támogatására a társ kamarákat is felkéri.

Végül több kisebb jelentőségű ügyet intéztek el.

Ezután a közgyűlés véget ért.

Tankötelesek beiskolázása.

A város területén lakó, s még ez ideig egyik iskolába is be nem iratkozott 6—11, illetve 12—14 évet betöltött tanköteles kora gyermekeknek összeírása a múlt hét folyamán történt meg.

Az állami elemi iskola férfi tanítói házról-házra járva minden családban számba vették — az iskolák igazgatói által kiállított — felvételi napló kivonati „A” lapok alapján a beiratkozott tanulókat, s amelyek növendékek nevére ilyen lap kiállítása nem volt, arról a be nem iratkozott tanulókat lapját állították ki. Ezen ugynevezett „B” lapok alapján a városi hatóság már küldi ki az illető szülőkhöz, munkaadókhöz az „Intőt”, hogy 3 nap alatt a még be nem iratkozott 6—12 éves növendékeket a mindennapi, a 13—15 éves növendékeket pedig az ismétlődő illetve, ha iparos tanuló, az iparos-tanonciskolába okvetlenül irassák be.

A tankötelezettség végrehajtása nálunk 1868 óta csak írott törvény volt, s a közönség előtt most egészen meglepetés számba megy, az iskolába nem járó növendékeknek kötelező beiskolázása, hogy most és ezután már nemcsak azok járnak iskolába akik önkénytelen akarnak, de valamennyi a város területén lakó 6—15 éves növendék. Vegyük tehát figyelembe, hogy a növendékek nem házukhoz való viszonya, de az életkora az irányadó, s aki akár a saját, akár bármi címen nála alkalmasan levő 6—12, illetve 13—15 éves életkoru fiú, vagy leány növendékét az „Intő”-ben foglalt 3 nap alatt be nem iratja a helybeli iskolák valamelyikébe, melynek megtörténtét az illető igazgatóval igazolnia kell az ugynevezett D) mintájú értesítéssel, azt az illetékes hatóság a fokozatos pénzbírsággal kénytelen sújtani, melynek azonnali végrehajtását semmi sem gátolja, miután még a napszámos napi bére is lefoglalható az iskola mulasztásért. A törvény és a beiskoláztatások érdekében kiadott kormányhatósági intézkedés szigorú rendelkezése alapján azt ajánljuk az érdekelteknek, hogy a még be nem iskolázott náluklakó növendékek beiratását a saját érdekeikben azonnal teljesítsék.

A világitó fa.

Délamerikának Tuskarora nevű tartományában néhány forrás mellett sajátos faj díszlik. A hat-hét láb magas törzs a gyökerénél három-négyszer olyan vastag, mint az ember dereka. Tömérdek ágának levelei pedig önmaguktól világitanak egy mért-földnyi kerületben. E fény olyan erős, hogy a legapróbb írást is elolvashatjuk a közelében. A mi világit, az valami mézgaszterű anyag, melyet a tenyerünkre kenhetünk, a mikor nem a levél, hanem kezünk világit. Sokan

azt hiszik, hogy e fény a paraziták milliárdjaitól ered. Az indiánusok babonás tisztelettel viseltetnek e fáról és a varázsló hatalmas fajának nevezték el.

Uncle Sam egy káptára épült és berendezett városai között kevés oly annyira jellegzetes amerikai város van, mint Philadelphia, az ősi Quaker City.

Midőn William Penn, az indiánokkal szerződő nagy quaker 1681-ben Philadelpiát a Delaware és Schuylkill folyók egybefolyásánál megalapította, maga is csak egy kellemes vidéki falura gondolt, ámde a sors nevezetes szerepet juttatott az E. A történetében Philadelpiának.

Philadelphia lett az Egyesült Államok legnevezetesebb történelmi városa, az amerikai angol gyarmatok szabadságának, függetlenségének bölcsője, a csillagsávos büszke amerikai lobogó szülővárosa, a nemzet első fővárosa.

Philadelphia a nagy amerikai nemzetnek, Uncle Sam birodalmának pentheonja, hová boldogan zarándokol el az amerikai, hogy kezét szorítson a quakerök büszke ivadékaival.

A Chestnut utcában, az ötödik utca mellett egyszerű, tornyos, régi egyemeletes épület van. Főajtaja előtt, az amerikai leveszi kalapját és úgy lép be. Ez a Függetlenségi Csarnok. Ebben az épületben, mely eredetileg gyarmatkormányzósági épületnek készült, írták alá a Függetlenségi nyilatkozatot 1776. július 4-én.

Az előcsarnokból nyíló baloldali terem volt tanuja a világtörténelmi nagy eseménynek, mely Angliát legnagyobb jövőjű gyarmataitól fosztotta meg. A teremben ott van az egykori kandalló közelében a hajdani elnöki szék, asztal, az a kisebb asztal, melyen az aláírások megtörténtek, az ezüst irókészlet, melynek kalamárisából egy nagy nemzet függetlensége látható alakot öltött.

Az egész épület muzeuma a nagy amerikai nemzetnek: hősök, a nagy nemzeti nyilatkozat aláíróinak képei a falakon, régi butorok, melyek Washington, Penn, Franklin, Clark, Jefferson alakjait látták s a lépcsőházban a Szabadság harangja, melynek ércnyelve először hirdette egykoron a folszabadult, nemzetét átalakult gyarmatok szabadságát, függetlenségét.

A történelmi nevezetességű épület termeiben méltóan járok s busan gondolok Hazámra, melynek nem adatott meg, hogy kimondott függetlenségét, szabadságát meg is tartsa érvényre is juttassa.

Az Egyesült Államok első parlamenti épületét is megnézvén a szomszédban, meg kell néznünk azt a házat is, hol az Unió pirosfehér sávos csillagos lobogója is megszületett. Közél a Delaware folyóhoz az Arch utcán van magas üzleti épületek közé ékelve egy kis régi emeletes épület, a 239-es számú ház, Betsy Ross háza.

Ennek a kis háznak földszinti, hátsó szobájában, melynek ablakából a bájos Betsy Ross, Sir George Ross szép leánya a Delaware folyó nádasai fölött New-Jersey tengerig nyúló rónáján merengett el, gondolta ki és varrta ihletett ujjával össze Betsy Ross az első lobogóját a szabadságban egyesült tizenhárom államnak. A lobogót az államok számainak

megfelelően tizenhárom szalagból, hét pirosból és hat fehérből varrta össze, sarkában kék mezővel s a kék mezőben az államokat jelentő tizenhárom csillaggal. A piros szín a bátorságot, a fehér az igazságot és a kék a hűséget jelentette.

A nemzetgyűlés küldöttei: Washington György, Morris Róbert és Ross György ide jöttek ebbe a kis szobába, hogy átvegyék a bájos honleány ihleteti teremtményét s bemutassák a nemzetgyűlésnek, mely 1777. június 14-én elfogadta a lobogót. A függetlenségi nyilatkozat első évfordulóján már Betsy Ross zászlaját lengette a szél.

A kis ház most nemzeti tulajdon és Betsy Ross halhatatlanságának hirdetője.

Nem messze innen van az 1695-ben alapított Christ Church. Ennek a prot. episkopális templomnak minden anyaga, téglája, Angliából került ide s később a függetlenségi nyilatkozat hősei itt adtak hálát az Egek Urának a kivívott függetlenségért, szabadságért. Franklin Benjamin a villamosság felfedezésére irányuló sárkány kísérleteit innen, ennek a templomnak a tetejéről, mint a város akkori legmagasabb pontjáról intézte. Cintermében aluszszák örök álmukat többen a függetlenségi nyilatkozat aláírói közül s Morris Robert, a függetlenségi harc penztárosa. A templomhoz tartozó temetőben — néhány ezer lépéssnyire a templomtól — nyugszik Franklin Benjamin, a függetlenségi harc nagy diplomataja, valamint Hillegas Mihály, az Egyesült Államok első pénzügyminisztere.

Sok híres tábornok, katona, államférfi, kiknek, vitezsége, munkája tette szabaddá az Egyesült Államokat, talált itt örök pihenőt, hogy a hálás utódok kegyelme fölkeresse poraikat.

Philadelphia tele van történelmi emlékekkel s e történelmi emlékek között és körül nagygyűlést William Penn városa. Ipar, tudomány, üzlet, művészet épületei, csarnokai égbe nyúló építményei mind egyesültek, hogy Philadelpiát, ha már nem is főváros a nagy szövetségnek, — a mi pedig joggal megilletné — Amerika legfontosabb, legnevezetesebb városai között is első helyre emeljék.

És Uncle Sam ezt tudja és méltányolja, mert a legtöbb apró pénzzel Philadelpiából látja el magát, lévén itt már 1838 óta egyik legnagyobb pénzverője.

A Spring Garden és a 17-ik utcák sarkán hatalmas görög izlésű épület van. Ez a U. S. Mint, az Egyesült Államok pénzverője. Remek kapun lépünk be a pénzverő márványos, hatalmas előcsarnokába, melynek boltzatán, oldalfalain remek mozaik-képek — a pénzverés különböző műveleteit ábrázolva — figyelmeztetnek bennünket az épület céljára és a benne folyó igazán népszerű konkurenciát kizáró munkára.

Az emeleteken és a földszinten a pénzverő intézőségének irodái, a vegyészek, rajzolók, tervezők, mintázók helyiségei vannak, de a tulajképeni munka az alsó helyiségekben történik.

Az első helyiség, melyet látni alkalmunk nyílik, a fémolvasztó és fémkeverő. Az arany, ezüst rudakat, réz, cink tömböket kellő arányban

itt olvasztják és keverik, hogy a pénzverésre alkalmas anyagot elkészítsék. Az olvasztók mellett izmos emberek egykedvűen dolgoznak a drága, világot mozgató fémekkel.

Innen a következő helyiségbe lépve, látjuk, hogy az arany, ezüst, nickel, bronz anyagot remek villamos gépek segítségével mint hengerek először az illető pénzek vastagságának megfelelő 12 inch széles és 12 láb hosszú lapokká, melyekből más gépek — csakugy mint a gazdaszöny a pogácsát — függőlegesen vágossák ki az arany, ezüst, nickel és bronz pénzdarabokat, melyek kosarakba hullanak remek, ragyogó rakásra.

Minden gép ötszáznegyven pénzdarabot vág ki percenként. A lehalló „maradék” ismét az olvasztóba kerül, míg a megfelelő nyomásra alkalmas pénzdarabokat apró kocsi-kon a következő terembe tolják, hol a préselő gépek vannak. A zakatoló villamos gépek mellett nők ülnek s marékszámra dobálják a gépek nyílásába a pénzdarabokat és a gépekből csörögve hull ki percenként kilencven darab remek 20, 10, 2 és fél dolláros arany, ezüst dolláros, fél-dolláros, quarter, dime, nickel és a gyermekvilág népszerű Lincoln-penny-je.

A hibás nyomású, meg nem felelő súlyú pénzek az olvasztóba kerülnek vissza, míg a sikerült, szabályszerűek a csomagoló osztályba kerülnek, hol tünémenyesen ügyes számolás után zsákokba kerülnek készen a szállításra.

Az 1909-ik üzleti esztendőben a philadelphia pénzverőben készült aranypénz 2,907,919 darab 19,723,092,50 értékben; ezüst pénz 28,145,800 darab 4,748,510,00 értékben; nickel pénz 11,588,558 darab 579,427,90 értékben; bronz pénz 53,238,295 értékben; összesen 94,880,572 darab 25,583,413,35 értékben.

Elég csinos összeg s azt hiszem, hogy a „Szabadság” bármely olvasója szívesen venné, ha Uncle Sam egy évre neki engedné át ezt a pénzverőt.

Szemlénket ezután a pénzverő érem muzeumban fejeztük be, hol mintegy 100,000 értékű, mind az öt világrészt képviselő pénz és éremgyűjtemény van elhelyezve.

A pénzek közt két árpádházi királyaink idejéből származó ezüst pénzek is láthatók, természetesen — Ausztria pénzei közt.

Az előcsarnokban a kijárási közelében „New Money” iroda csal bennünket, hogy — pénzünket új pénzre váltsuk be.

Néhány Lincoln pénnyel szerezve, én is friss sütetű új pénzzel léptem ki a pénzverő kapuján.

HIREK.

— **Kinevezés.** A pénzügyminiszter a pénzügyőri biztosok létszámából Ádám Imrét Székelyudvarhelyre pénzügyőri főbiztosnak nevezte ki.

— **Választások.** A mint a múlt számunkban jeleztük szept. 24-én d. u. 3 órakor a városi képviselőtestület választó közgyűlést tartott. Az üresedésben levő alkaptányi állásra egyhangulag Dr. Ferenczy Béla, az egyik irnoki állásra Sprensz Rezső egyhangulag, a másikkra pedig Bene-

dek Béla választotta meg. Örömmel üdvözljük az új tisztviselőket új állásukban.

— **A kolera.** Bár minden óvintézkedést megtettek a kolera járvány terjedésének megállítására, sajnosan kell tapasztaljuk, hogy az bizony terjed, ha nem is nagy mértékben. Egyre szedi áldozatait, különösen a Duna mellékén és különösen a hajós nép között. Erdélyben, de a minket nagyon közelről érdekli Székelyföldön még ez ideig nem fordult elő. Rémhírek voltak, hogy éppen a szomszéd Bethlenfalván is történt volna halálozás kolerában, de hála Istennek ez valótlannak bizonyult. Mindamellét nem szabad elbizakodnunk, hanem nagyon kell vigyázni a tiszta-ágra és a gyomor rendben tartására, mert a kolera ellen az a legjobb óvszer.

— **Erdélyrészi kirakodó vásárok.** Szeptember 22-én Medgyes; 25-én Abrudbánya, Alsóvenice; 26-án Bereck, Hidalmás, Zán; 27-én Magyarlajos, Monor, Szék; 28-án Retteg; 29-én Brád, Csikszereda, Eted; 30-án Bonyha. Feketehalom, Gyulafehérvár, Marosoroszfalu, Szilágysomlyó. — Székelyudvarhelyt a legközelebbi orsz. vásár október 4-en lesz.

— **Öngyilkosságok.** Barabás Dénes kereskedő a hó 25-én reggel 12 cm. forgópisztollyal halántékra lőtte magát. — Szávics Száva csizmadia, ugyanazonnap este a saját lakásán felakasztotta magát.

— **Hajkó László gyásza.** Hajkó László brassói főgimn. tanárt nagy vesztesség, mely g. ász érte. Szeretett neje: Király Friderika 39 éves korában folyó hó 21-én este hosszas szenvedés után elhunyt. A mélyen sujtott család a következő gyászjelentést adta ki: „Alulírottak a maguk és a kiterjedt rokonság nevében szívük legmélyebb fájdalomával jelentik, hogy a hű szerető feleség, a gondos jó édes anya, önfeláldozó leány és testvér, a szerető rokon Hajkó László né Károly Friderika hosszas és kínos, az Isten végtelen irgalmában helyezett bizalommal viselt szenvedések közt, a haldoklók szentességének többszöri és ájtatos felvétele után 39 éves korában folyó hó 21-én este 8 órakor lelkét Teremtőjének visszaadta. Hült teteme szeptember hó 24-én d. e. 10 órakor, az engesztelő szentmise áldozat bemutatása után fogtak a boldog feltámadás nagy napjáig a szeretett anyaföldnek átadni. Áldott legyen emléke!

— **Rablás.** Ászkel Ábrahám szolokmai lakos, szatócs, a hó 19-én d. u. 3 órakor, amint szekerevel Segesvárról utazott haza, az újszékelyi határon Vincsi Albert 21 éves, büntetett előéletű, Billó Lajos szintén 21 éves sárdi lakosok megtámadták. Agyba-főbe vérével, a tengeri közé húzták, ott a zsebében levő 30 korona értékű forgópisztolyt elrabolták. Vincsi Albert, Billó Lajos Szárgy felé elmenekültek. Palkó András őrsvezető és Imets Péter csendő a tetteseket Sárdon elfogta és a megtalált rabolt forgópisztollyal együtt a járásbírósnak átadta.

— **A makói kupaktanács.** Purjesz Mór makói hírlapíró, Makó város képviselőtestületéről azt írta az újságában, hogy ez a képviselő-

testület félkegyelmű alakokból összetákolta kupaktanács. E kifakadásra a képviselőtestület amaz eljárása késztette, hogy egy a város érdekét szolgáló, gyümölcsfateleplétesítését célzó javaslatot elutasított. Makó város közönsége a kemény bírálatért sajtópörről indított amelyet ma tárgyal az esküdszék. Kihallgatott a többi közt Hervay István csanádi alispánt és Tarnai Ivor megyei főjegyzőt, akiknek vallomásából kiderült, hogy a képviselőtestület valóban olyan határozatot hozott, a mely kompromittálja a képviselőtestület erkölcsi tekintélyét. A bíróság a bepanaszolt újságírókat fölmentette.

— **Kabát lopás.** Schwarz Mózes Székelykereszturi lakos udvaráról 5 db 30 korona értékű fekete posztó kabátot ismeretlen tettes ellopta. Jani Marton és Mizsnáki Sándor csendőőrsvezetőkből álló járőr a tettest Bodi Pál székelykereszturi lakos személyében kiderítette és a kabátot nála megkapta, a tettest beszolgáltatták a járásbírósnak.

KÖZGAZDASÁG.

A cikoria termeles jövedelmezősége.

A magyar gazdaközönség körében a gazdasági üzletvitel tekintetében egy sajtóságos jelenséggel találkozunk. Idegenkedik minden újítástól s nem akar megválni az ő-apáktól öröklött helytelen előítéletektől. A régi közmondás: „tempora mutantur, et nos mutantur in illis” legkevésbé alkalmazható a magyar gazdak többségére, mert évek múlnak a nélkül, hogy azoknak megváltozott viszonyokhoz való alkalmazását észlelhessenek, pedig nem egyszer, nem is százszor, hanem ezerszer és ezerszer lett hangoztatva, hogy a mai nehéz közgazdasági viszonyok között nem lehet már úgy gazdálkodni, mint lehetett régen. Köztudomásu, hogy mezőgazdaságunknak csaknem minden ága a külföld nyomásztó versenyétől szenved, s hogy a mezőgazdasági termények árában jelentékeny csökkenés s ezzel szemben a termelési költségben jelentékeny emelkedés mutatkozik; s ennek dacára még ma is az ország legtöbb helyén a régi slendrián egyoldalú gazdálkodás divik. Kalászos kálászos követi, majd helyét ad ez az ugarnak, azután ismét kalászos s így megyen ez a vegtelenségig.

Hogy közgazdasági szempontból minő károk származnak ebből, azt fejtegetni felesleges. Mindenesetre azonban elég szomorú jelenség, különösen akkor, midőn nem egy adat igazolja azt, hogy hazánk termőföldje s klimatikus viszonyai a növénytermelés változatoságának megnyírá kedveznek. Alig van az országnak csak egy vármegyéje is, melyben a legtöbb növény sikerrel termesztethető ne lenne. Burgonya, répa, cukorrépa, dohány, len, kender stb., mindegyik megtalálható maga helyét, sőt sokkal jobban, mint akár melyik más államban, mert azoknak feldolgozása semmi akadályba sem ütközik.

Ujabbán egy eddigelé figyelemre alig méltatott ipari növény nyel, a cikoriával kezdett egy néhány lelkesültni tudó és akaró gazda termelési kísérletet s miután annak ered-

ménye bámulatos siker jele, érdekesnek tartjuk azt lapunkban is megörökíteni.

A termelés színhelye egy felsőmagyarországi nagyközség határában elterülő földirtok, melynek talaja kedvező porhanyósággal bíró homokos agyag, mélyrétegű feltalajjal és altalajjal. A mosi lefolyt termelési évadott megelőzőleg, buzakalásznak — a tengeri hullámaihoz hasonló — rezgése gyönyörködtette a tábla mentén el-el haladó utast, s annak tarlója ősszel egy mély szántásban részesülvén, tavasszal kat. holdanként 150 kg. superfoszfáttal megrágyasztott, ez április hó első napjaiban sekélyen alászántatott s április második hetében holdanként 2 kgr. magdeburgi cikoria maggal elvetetett, miután a föld megelőzőleg még sima hengerrel jól meg-hengergetett. Vetés után újból a hengernek akadt munkája s ezt a két hét múlva bekövetkező kikelés utáni tized napra az első kapálás követte, midőn is a cikoria fejlődésében már annyira előrehaladt, hogy a sorok szemmel is láthatók voltak. E kapáláson kívül a cikoria tenyész ideje alatt még egyezésben és két kapálásban részesült s szeptember utolsó hetében annak a Becher-féle cikoria kiemelő géppel való kiszedése foganatosított.

A kat. holdankénti termés 130 q-t tett ki, melyet kassai pótkávégyár vezetősége q.-ként 1 fnt 80 kr-ért váltott be. Az összes nyers jövedelem tehát 260 fntot tett ki kat. holdanként, mely jövedelemre a következő kiadási tételek állottak fenn:

a talaj előkészítése	—	18 fnt
a vetőmag ára	—	6 „
3 kapálás	—	21 „
egyezés	—	7 „
a gyökerek kiszedése és tisztogatása	—	28 „
adó, kezelési költség, forgó tőke kamatja	—	26 „
a cikoriának a vasúthoz, illetve Kassára való szállítása	—	65 „
		171 fnt

E tételek szerint tiszta jövedelemként 89 fnt mutatkozik kat. holdanként, mely összeg magassága mindenesetre indokolta teszi a cikoria termelés iránti érdeklődést.

Magyar királyi államvasutak. Igazgatóság.

282906—910. sz. F. II.

Téli menetrend.

A magyar királyi államvasutak vonalain és az általuk kezelt magánvasutakon folyó évi október hó 1-től a téli menetrend lép életbe, mely a jelenleg érvényben levő nyári menetrenddel szemben a következő lényegesebb változásokat tartalmazza:

A budapest—predeáli vonalon.

A Budapest nyugoti pályaudvarról este 9 óra 35 perckor induló gyorsvonat Magyaránadas állomáson feltételelesen, a Budapest nyugoti pályaudvarról d. u. 2 órakor Kolozsvárra induló és a Kolozsvárról este 9 óra 55 perckor Budapest nyugoti pályaudvarra érkező gyorsvonat Kissebes állomáson, a Kolozsvárról d. u. 1 óra 50 perckor Budapest nyugoti pályaudvarra érkező gyorsvonat Magyaránadas és Kissebes állomásokon, a Budapest nyugoti pályaudvarról d. u. 2 órakor induló kolozsvári gyorsvonat Biharpüspöki állomáson, az összes személyszállító vonatok — a

gyorsvonatok kivételével, Harasztos és Szederjes kitérőkön, a Csucsaról reggel 3 óra 57 perckor Nagyváradra induló személyszállító vonat Zichy-barlang megállóhelyen és végül a Kolozsvárról d. u. 1 óra 20 perckor Nagyváradra induló személyszállító vonat Étesd megálló 18. sz. óránál rendszeresen megfognak állani.

A székelykocsárd—brassói vonalon.

A Brassórol jelenleg reggel 5 óra 40 perckor Mádéfalvára induló személyvonat forgalma a mádéfalva—székelykocsárdi vonalrészre is kiterjesztetik és Mádéfalváról d. e. 10 óra 20 perckor fog indulni, Székelykocsárdra pedig este 7 óra 17 perckor érkezni. A Brassórol jelenleg d. e. 8 óra 3 perckor Székelykocsárdra induló személyvonat megszüntetetik. A Csikszeredáról jelenleg d. u. 4 óra 20 perckor Székelykocsárdra induló személyvonat Brassórol kiindulólág és pedig d. e. 10 óra 55 perckor és Csikszeredáról d. u. 3 óra 8 perckor fog indulni. A Székelykocsárdról jelenleg d. u. 4 óra 38 perckor Gyergyószentmiklóstra és az este 8 óra 40 perckor Marosvásárhelyre, továbbá a Csikszeredáról jelenleg reggel 5 óra 45 perckor Székelykocsárdra, végül a Brassórol jelenleg este 6 óra 17 perckor Mádéfalvára induló személyvonatok korábban fognak indulni.

A mádéfalva—gyimesi vonalon.

A Mádéfalváról jelenleg este 7 óra 9 perckor Gyimesre induló személyszállító vonat helyett új vonat helyzetetik forgalomba, mely Mádéfalváról reggel 6 óra 10 perckor indul és Gyimesre d. e. 10 óra 12 perckor érkezik.

A sepsiszentgyörgy—bereckzi vonalon.

A Bereckről jelenleg reggel 6 órakor Sepsiszentgyörgyre induló személyvonat helyett d. e. 8 óra 20 perckor új vonat fog indulni, mely Sepsiszentgyörgyre d. e. 11 óra 50 perckor érkezik, míg a Bereckről jelenleg d. u. 12 óra 18 perckor Sepsiszentgyörgyre induló vonat korábban és pedig 11 óra 40 perckor fog indulni. A Sepsiszentgyörgyről d. e. 10 óra 11 perckor induló személyvonat helyett d. u. 12 óra 49 perckor új vonat fog indulni, mely Bereckre d. u. 4 óra 16 perckor fog érkezni.

A küküllőszög—parajdi vonalon.

A Küküllőszögről jelenleg d. e. 10 óra 21 perckor Dicsőszentmártonba induló és önnét d. u. 12 óra 23 perckor Küküllőszögbe visszainduló személyvonat menetrendje alábbiak szerint változik. Küküllőszögről indul d. e. 9 óra 40 perckor, Dicsőszentmártonba érkezik d. e. 11 óra 2 perckor, az ellenirányban Dicsőszentmártonból indul d. e. 11 óra 17 perckor és Küküllőszögbe érkezik d. u. 12 óra 38 perckor, hol Budapest felé közvetlen csatlakozást nyer.

Csioflek Testvérek

mű orgona és harmonium gyára Brassó, Szent-János-utca 20. (saját házában.)

Ajánljuk kitűnő hangú és tartós szerkezetű, légnyo-

matu és mechanikai

orgonáinkat

igen jutányos árák mellett **művészies kivitelben.**

Raktáron kitűnő hangú

harmoniumok

zongorák első rangú angol

és amerikai szerkezetűek.

Mindennemű javításokat, han-

golásokat és átépítéseket ol-

csón elvállalunk. Tervezeteket

és rajzokat kívánatra küldünk.

Szenkovits János Utódánál

SZÉKELYUDVARHELYT
KÉSZEN

Férfi és fiu ruhák
Fehérneműek
Felöltők

Kosztümök
Blousok
Cipők és kalapok

óriási választékban és legjutányo-
sabban kaphatók.

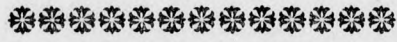

A mortizáció
tisztviselői kölesön

ügyekben

dijmentes felvilágosítást nyújt
az „O. m. I. ált. tiszt-
viselő-egylet kolozsvári
képviselőisége”.

KOLOZSVÁR
Ferenc József-ut 7. a szám.
Válaszbélyeg csatolandó.

Ki a Yes-Oui-Si

című lapot megrendeli, játszva —
minden megerőltetés nélkül és
önállóan az angol és francia
nyelveket alaposan megtanulhatja.
Előfizetési ára negyedévre 1—1
kiadásra csak 3 K. Kiadóhivatala
Budapest, VI. Andrássy-ut 97. sz.
a „Székely-Udvarhely”-re való hi-
vatkozással mutatványszámot szí-
vesen küld bárhova.

Építési tervekét és költ-
ségvetést jutányos áron elfogad Tóth
József Bethlen-utca 41. sz.

Czell Frigyes

és Fiai

bortermelők és bornagy kereskedők
Medgyes.

Legjobb beszerzési forrás ter-
mészetadta valódi erdélyi hegyi
borokban. Hordókban és palac-
kokban. Kitűnő sajátermés és
vörös borok.

1848 eredeti francia angol,
és amerikai toalett-
modell közül a BU-
DAPESTI BAZÁR egy évfolyamá-
ban. Előfizetési ára: negyedévre
2 korona. Ingyen mutatványzá-
mot küld a „BUDAPESTI BAZÁR”
kiadóhivatala Budapest, VIII. Baross-u.
22. (Budapesti Bazár-ház.)

ÉLET KÖNYVE

állandó házi orvos. Ingyenes gyógy-
mód: tifusz, kolera, toroklob, rühl
vérhas, mindeféle himlő és vörheny
orbanc, bujakór, szamárhurut, agy-
tüdő-, szív-, gyomor-, méh- és bél-
gyulladás, vese-, máj-, lép-, hólyag,
bajok, skrofula, köszvény, csúz, nya-
valyatórés, aranyér, gutaütés, nehéz
sebesülések, vérszegénység, vízkór-
ság, szárazbetegség (tuberkulózis-
torok- vagy mandolagyulladás, gyo-
morkatarus, őrtülés stb. ellen. Irta:
DERZSI JÓZSEF. Az E. M. K E
— tekintélyes orvosok ajánlatára —
népkönyvtári részére 100 példányt
elfogadott. Ára 3 korona. Kapható:
Betegh Pál könyvkiadóánál Szé-
kelyudvarhelyt és valamennyi könyv-
kereskedésben.

Nyomdász-

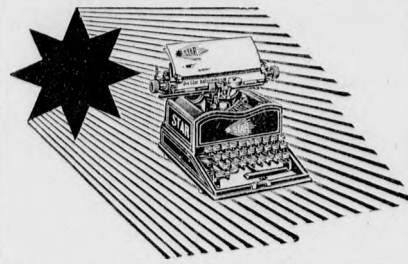
tanulónak 2—4 gimnáziumot, reál- vagy pol-
gári iskolát végzett fiu-
kat felvesz **Betegh Pál**
könyvnyomtató-intézetébe Szé-
kelyudvarhelyt — havi fize-
téssel.

BOR

Fernengel Gyula székely-
udvarhelyi bornagykeres-
kedőnél

a legjobb minőségben, nagy választékban és legelőnyösebb árak mellett nagyban és kicsinyben kapható.

Részletfizetésre is.
Kérjen prospektust.

Bélyegzők

B megrendelésre mindeféle ki-
vitelben bárhova a legpon-
tosabban, gyári ár mellett
szállítatnak **Betegh Pál**
könyv- és papírkereskedésé-
ből Székelyudvarhelyt.

Legszébben ír a
Star-írógép

Ára legolcsóbb, mert csak
450 K-ba kerül.

Faragó Testvérek,
a Star írógépek képviselője.
Buda est, V. Náder-u. 17.

EH I R Ö T Ö S Ö K
felvételnek jutányos árban a
„SZÉKELY-UDVARHELY”
kiadóhivatalában.

Jóság,
ár és
súlyra

kell a szappan összehasonlításánál és
bevásárlásánál ügyelni. A világ egy
szappana sem éri el a

Schicht
szarvas
szappanát

minden jó tulajdonságában, tisztá-
ságában, mosóképességében, lágyságá-
ban és olcsóságában

Magyar nyugdíjbiztosító részv.-társaság Budapest

Székelyudvarhely város és Udvarhelyvármegye területére vezérképviselőtünk
Gyertyánffy Gábor urra bíztuk.

Biztosításokat a következő módozatok szerint kötünk:

Egyéni nyugdíjbiztosítás. A biztosított nyugdíjat 10-ik (esetleg már az 5-ik) évtől kezdve, a beállt munkaképtelenség esetén haláláig élvezi.

Kölcsönös nyugdíjbiztosítás. A biztosított nyugdíját, bármikor beállt halála után, özvegye élvezi haláláig, sőt annak halála után gyermekeik 18-ik életkorukig.

Özvegyi nyugdíjbiztosítás. A férj halála után özvegye a nyugdíjt élethossziglan élvezi.

Végkielégítési biztosítás. A nyugdíjbiztosított törv. örökösei vagy bárki részére csekély díjfizetés mellett halála esetén kifizetendő összeget biztosít.

Csoportbiztosítás heti díjfizetéssel. Hetenkinti 2 kor. díjfizetéssel A csoport szerint 550 kor. évi nyugdíj biztosítható. A nyugdíj 50%-át az özvegy élethossziglan élvezi. Árvái folytatólag 18-ik életévökig B csoport szerint minden 1 kor. heti díj fizetéssel 300 kor. évi nyugdíj és halálakor 500 kor. végkielégítés biztosítható.

Élet és járadék biztosítás orvosi vizsgálat nélkül. Sokféle előnyös módozatban: tőkebiztosítás korl. díjfizetéssel. Járadék biztosítás élethossziglan vagy meghatározott éveken át (mint leány hozomány vagy tanulási költségek).

A díjfizetések a nyugdíj folyósítással megszűnnek. Ha a biztosított 10 éven belül elhal, a díjak (az első évi kivételével, az örökösöknek visszafizetettik).

Magyar nyugdíjbiztosító részvénytársaság Budapest.

Rég érzett hiánya a nyugdíjbiztosításnak olyan egyének (és ezek özvegyei és árvái) részére, kik nincsenek nyugdíjkepes állásban, mint ügyvédek, gyógyszerészek, kereskedők, iparosok, földművesek stb. stb. ime megszűnt. Az életbiztosító társaságok olcsóbb díjak mellett csak a halálesetére, és csak drága díjfizetés mellett biztosítanak tőkét és járadékot a biztosított életére. Pedig évtizedek munkája után nyugdíjra vágyik mindenki! Ezen áldásos intézmény felvirágozását elősegítendő, vállaltam el annak képviselőtét, és ajánlom szolgálataimat a n. é. közönség b. figyelmébe. Tel es tisztelettel

Gyertyánffy Gábor.